

Odpowiedzialna pomoc wychowawcza

KS. MAREK DZIEWIECKI

Spis treści

I Wychowanie a psychologia	8
1. Psychologizacja wychowania	8
2. Właściwa relacja między psychologią a pedagogiką	10
3. Psychologia a wychowanie: przykłady oddziaływania pozytywnego	10
3.1. Psychologia rozwojowa a wychowanie	11
3.2. Acting out a wychowanie	12
3.3. Kary i nagrody a wychowanie	14
3.4. Rola asertywności w wychowaniu	16
3.5. Rola empatii w wychowaniu	19
3.6. Psychologia społeczna a wychowanie.....	24
3.7. Wymiar emocjonalny w wychowaniu	26
3.8. Wychowanie bez stresów?	33
3.9. Emocje a wychowanie w trzeźwości	36
3.10. Psychologia myślenia a wychowanie	46
4. Psychologia a wychowanie: typowe zagrożenia	58
4.1. Redukcjonizm w psychologii humanistycznej	62
4.2. Naiwna wizja spontaniczności	63
4.3. Relatywizacja prawdy i moralności	65
4.4. Kult samego siebie.....	68
4.5. Kult subiektywnego myślenia	70
4.6. Ucieczka od rzeczywistości	73
4.7. Banalizacja miłości.....	77
5. Psychologia humanistyczna: lekarstwo gorsze od choroby?.....	81
6. Lekarstwem jest miłość.....	82
7. Wychowanie „nowoczesne” czy odpowiedzialne?	83

II Wychowanie a zabawa	86
1.Kult dzieciństwa	86
2.Zabawa: poza dobrem i złem?	87
3.Moralny wymiar zabawy	89
4.Zabawa a odpowiedzialność moralna	91
5. Pedagogika zabawy	93
III Wychowanie a powołanie	96
1. Pytanie o sens życia	96
2. Człowiek bez powołania?	97
3. Boże marzenia o każdym z nas.....	98
4. Powołani do życia w miłości i świętości	99
5. Troska o kulturę powołaniową	100
6. Powołanie człowieka ukryte w tajemnicy Boga	101
7. Bóg Ojciec powołuje	102
8. Syn Boży zaprasza do naśladowania Jego słów i czynów	103
9. Duch Święty odnawia w człowieku Boże podobieństwo	105
10. Młodzi w obliczu antypowołaniowej kultury	106
11. Odpowiedzialne towarzyszenie powołanym	109
12. Życie jest darem na zawsze	110
13. Troska o powołania kapłańskie i zakonne	113
14. Zaakceptować własne powołanie i nawrócić się	114
15. Kościół chrystocentryczny, służebny i misyjny.....	115
16. Nowa ewangelizacja	116
17. Rola rodziny i szkoły	117
18. Pedagogika powołań	119
IV Wychowanie a trzeźwość	125
1. Rozmiary zagrożeń alkoholowych wśród młodzieży	125
2. Dla kogo alkohol jest atrakcyjny?	126

3. Rozwój duchowy jako istota profilaktyki uzależnień	128
4. Zasady wychowania w abstynencji	132
V Wychowanie a płciowość.....	139
1. Wychowanek w obliczu płciowości.....	139
2. Feminizm: promocja kobiety czy ucieczka od kobiecości?	140
3. Kobieta i mężczyzna: dwa sposoby bycia człowiekiem	142
3.1. Różnice w sferze cielesnej	145
3.2. Różnice w funkcjonowaniu narządów zmysłów	146
3.3 Różnice w budowie mózgu	148
3.4. Różnice psychiczne	150
3. 5. Różnice społeczne	162
3.6. Różnice we wrażliwości moralnej i duchowej	164
3.7. Różnice w przeżywaniu religijności.....	167
4. Kształtowanie integracji płciowej.....	170
5. Sens ludzkiej płciowości.....	172
VI Wychowanie a miłość	175
1. Miłość i jej imitacje	175
2. Fazy uczenia się miłości.....	179
2. 1. Więzy dziecka z rodzicami.....	179
2. 2. Więzy między zakochanymi	188
2. 3. Typowe przejawy niedojrzałej miłości	192
3. Więzy oparte na dojrzałej miłości.....	199
3.1. Przyjaźń z Bogiem.....	202
3.2. Przyjaźń wobec samego siebie.....	220
3.3. Przyjaźń wobec drugiego człowieka	234
4. Przygotowanie do miłości małżeńskiej i rodzicielskiej	253

VII Wychowanie a nawrócenie	260
1. Czy wychowawcy potrzebują nawrócenia?	260
2. Nawrócenie a radość życia	262
3. Nawrócenie: typowe trudności.....	264
4. Kryteria rachunku sumienia	266
5. Pozytywne postanowienie poprawy.....	268
6. Odzyskanie aspiracji i ideałów warunkiem nawrócenia	270
7. Pójść z własnym grzechem do Jezusa	271
8. Pojednanie – upragniony owoc nawrócenia.....	272
9. Nawrócić się to żyć w obecności Boga	275

I Wychowanie a psychologia

1. Psychologizacja wychowania

Wychowanie dojrzałego człowieka jest najważniejszym zadaniem, jakie podejmują kolejne pokolenia. Od jakości wychowania zależy bowiem jakość życia poszczególnych osób i rodzin a także całych społeczeństw. Wychowanie nie było nigdy czymś spontanicznym ani łatwym. W niektórych epokach historii okazywało się ono wyjątkowo trudne i prowadziło do bolesnych porażek wychowawczych a przez to do kryzysu człowieka w wymiarze indywidualnym i społecznym. Tego typu okresy szczególnych trudności wychowawczych nie są dziełem przypadku, lecz wynikają z określonej sytuacji społeczno-kulturowej, która wpływa na proces wychowania.

Jedną z najważniejszych cech współczesnego życia społeczno-kulturowego w cywilizacji Zachodniej jest nieustannie rosnąca rola psychologii. Możemy już mówić o psychologizacji wielu dziedzin życia. Psychologizacja to sytuacja, w której psychologia staje się jedynym albo najważniejszym punktem odniesienia dla ludzkich sposobów rozumienia rzeczywistości oraz dla działalności człowieka w danej dziedzinie życia. W ostatnich dziesiątkach lat tak rozumianej psychologizacji ulega między innymi proces wychowania. Dzieje się tak zwłaszcza w Stanach Zjednoczonych i w krajach Europy Zachodniej. Podobne tendencje obserwujemy od kilku lat również w polskim społeczeństwie. Aby się o tym przekonać, wystarczy zajrzeć do księgarni, które zalewane są obecnie ogromną ilością książek z zakresu popularnej psychologii. Wystarczy też wsłuchiwać się w to, co mówią nauczyciele i wychowawcy.

W czasie jednego z moich spotkań z nauczycielami ktoś z obecnych na sali pedagogów stwierdził z żalem, że w jego placówce nie zatrudniono jeszcze psychologa szkolnego. Tymczasem w niektórych szkołach już tacy psychologowie pracują i można do nich kierować wychowanków, którzy prezentują szczególne trudności wychowawcze. Pedagog ten dodał na koniec: „psycholog to taki szczególny wychowawca, który potrafi poradzić sobie z każdym przypadkiem trudności u dzieci i młodzieży”. Ponieważ z wykształcenia ja także jestem psychologiem, więc pozwoliłem sobie zareagować na powyższe stwierdzenie w sposób stanowczy. Użyłem pewnego porównania, które spontanicznie przyszło mi wtedy na myśl. Otóż szewc zna się na produkcji obuwia. Lekarz rozumie ludzkie ciało. Psycholog poznaje mechanizmy, które wpływają za zachowanie człowieka. Ksiądz koncentruje się na sferze duchowej i religijnej. Tymczasem wychowawca to ten, kto rozumie całego człowieka: jego cielesność i emocjonalność, jego sposoby myślenia i wartościowania, jego duchowość i religijność, jego więzi z Bogiem, z samym sobą i z innymi ludźmi. Wychowawcą może więc być szewc, lekarz, psycholog, ksiądz a nawet analfabeta. Pod jednym jednak warunkiem: że patrzy na wychowanka w sposób całościowy i realistyczny a nie selektywny lub naiwny.

Odpowiedzialnym wychowawcą nie może być zatem ktoś, kto uwzględnia niektóre tylko sfery ludzkiego życia. A także ktoś, dla kogo pewne sfery rzeczywistości człowieka okazują się tematami „tabu”, np. sfera moralna, religijna, duchowa czy społeczna. Można być wykładowcą przedmiotu o jakiejś sferze ludzkiej rzeczywistości, nie rozumiejąc pozostałych wymiarów tajemnicy człowieka. Ale z pewnością nie można być wtedy wychowawcą. W praktyce oznacza to, że każdy, kto pragnie włączyć się w proces wychowania, powinien wychodzić poza swoją specjalizację zawodową, aby mieć szanse na zrozumienie oraz na respektowanie we własnym życiu całej tajemnicy człowieka: jego cielesności, psychiki, wrażliwości moralnej, sfery duchowej, religijnej i społecznej. Dla przykładu lekarz-wychowawca powinien nieustannie troszczyć się o pogłębianie wiedzy z zakresu etyki, filozofii człowieka i teologii a kapłan-wychowawca powinien stale pogłębiać swoją wiedzę o cielesności, psychice i uwarunkowaniach społecznych ludzkiego życia.

Być wychowawcą to jednak coś znacznie więcej niż posiadać teoretyczną wiedzę o poszczególnych sferach ludzkiego życia. Być wychowawcą, to odnieść